

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรม บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการอุทยานฯ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างประชาชนใน 4 ตำบล คือ ตำบลหนองปลิง ตำบลสระแก้ว ตำบลในเมือง ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร การใช้แบบสอบถามประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างดังนี้ ประชาชนในท้องถิ่น 415 คน การสัมภาษณ์ประกอบไปด้วยนักวิชาการ 5 คน ผู้เชี่ยวชาญจากภาครัฐ 3 คน ประชาชนในท้องถิ่น 4 คน ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวด้านบริษัทนำเที่ยวที่ตั้งภายในจังหวัดกำแพงเพชร 2 คน บริษัทนำเที่ยวที่ตั้งภายในกรุงเทพมหานคร 3 คน ผู้ประกอบการด้านโรงแรม 6 คน ผู้ประกอบการด้านขายของที่ระลึก 5 คน และผู้ประกอบการมัคคุเทศก์ในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยการกระจายและไม่ซ้ำมัคคุเทศก์คนเดิมจำนวน 5 คน การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และแบบสอบถามนั้น จะแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ประเภท คือ บทสัมภาษณ์ จะใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยใช้ทฤษฎีที่สำรวจไว้ในเบื้องต้นมาวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมา ในขณะที่แบบสอบถามจะใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยการใช้โปรแกรม SPSS แจกแจงความถี่ของคำตอบ แล้วนำเสนอเป็นความเรียง

5.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

5.1.1 อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรและการท่องเที่ยว

จังหวัดกำแพงเพชรประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก สังคมจึงเป็นสังคมแบบเพาะปลูก ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในจังหวัดภาพรวมไปในทิศทางที่ดี ในช่วงที่เศรษฐกิจตกฟองในปี 2540 จังหวัดกำแพงเพชรไม่ค่อยได้รับผลกระทบมากนักเพราะเป็นสังคมเกษตรกรรมไม่มีสินค้าค้าขายมากจึงไม่ได้รับผลกระทบด้านนี้มากนัก มีความหลากหลายวัฒนธรรมเพราะมีการอพยพย้ายถิ่นมาจากหลายถิ่นฐาน

ส่วนการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร นโยบายยุทธศาสตร์ ได้เน้นการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมเป็นหลัก ซึ่งทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์โบราณ

สถานโบราณวัตถุก็มีความสวยงามและสมบูรณ์ แต่ยังขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ปัญหาการครอบครองพื้นที่ ทำให้การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวยังไม่ประสบความสำเร็จ ส่วนด้านการตลาดการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า

5.1.2 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ความต้องการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นวางแผนและการตัดสินใจจากการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างต้องการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากด้วยกฎหมายข้อบังคับที่เคยกำหนดการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงมีกรอบจำกัดอยู่ข้างในปี 2540 แต่มีแนวโน้มที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น วางแผน และการตัดสินใจดำเนินการต่างๆเองซึ่งมีความเป็นอิสระมากขึ้นมีส่วนร่วมให้มากขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ปีพ.ศ. 2550 ที่กำหนดไว้

ความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ จากการศึกษพบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการมีส่วนร่วมระดับมาก คือด้านเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และมีความต้องการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง คือ การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการจัดงานหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากข้อแรกในการต้องการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น วางแผนและการตัดสินใจ กล่าวคือ เมื่อมีความต้องการในการวางแผนการดำเนินงานในด้านการพัฒนาแล้ว ก็พร้อมที่จะลงปฏิบัติด้วย อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดในด้านกฎหมายในอดีตที่ประชาชนยังไม่ทราบว่าตนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้มาก-น้อยแค่ไหน อย่างไร จากการศึกษาพบว่าประชาชนในท้องถิ่นมีความต้องการในระดับปานกลางที่จะเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการปฏิบัติงานหรือคณะกรรมการจัดงาน และกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆของอุทยานประวัติศาสตร์

ความต้องการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์เป็นแหล่งท่องเที่ยว จากการศึกษพบว่าประชาชนท้องถิ่นต้องการมีส่วนร่วมอย่างมากในการบริหารจัดการอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร (ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.67 ถึง 5.00) ซึ่งการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์อาจเป็นไปได้ในลักษณะของการเข้ามาประกอบธุรกิจในพื้นที่อุทยานฯ เพราะรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นก็ค่อนข้างจำกัด ประกอบกับในปัจจุบันทางอุทยานฯก็ยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามาประกอบกิจการใดๆในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ดังนั้นหากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวแล้วจะทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นและมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างทั่วถึงนั่นเอง

ความต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่จะมีความต้องการในระดับปานกลาง และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจความหมายตลอดจนวิธีการปฏิบัติในการติดตามและประเมินผล ส่วนในหัวข้อการมีส่วนร่วมการประเมินผลการพัฒนานั้นพบว่าประชาชนท้องถิ่นแสดงความต้องการในระดับมากทำให้เชื่อว่าประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อและต้องการที่จะพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

5.1.3 การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพแก่สมาชิกของสังคมในปัจจุบันและในอนาคต อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรในปัจจุบันมีการจัดการในเชิงอนุรักษ์อยู่แล้วซึ่งถ้าหากมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวควบคู่กันไปจะสามารถพัฒนาไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรได้ ส่วนเรื่องของความสามารถในการรองรับนั้น อุทยานประวัติศาสตร์ยังไม่ได้ทำการศึกษาใดๆเลยในเรื่องนี้

5.1.4 กิจกรรมเชิงอนุรักษ์ภายในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ในปัจจุบันอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร มีรถไฟฟ้างิ่ง มีมัคคุเทศก์ประจำรถไฟฟ้างิ่ง ซึ่งในรถไฟฟ้างิ่งมีบริการอัตโนมัติด้านภาษาถึง 5 ภาษาด้วยกัน อันได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาฝรั่งเศส มีศูนย์ข้อมูล 2 แห่งสำหรับบริการนักท่องเที่ยวโดยศูนย์ข้อมูลแห่งใหม่มีการแสดงและเล่าเรื่องราวเป็นละคร Multimedia โดยภาพรวมแล้วภายในศูนย์ข้อมูลใหม่นี้สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ภายในอุทยานฯ ยังมีการแสดงแสง สี ในวันหยุดเล่นเพลง และมีกิจกรรมในวันสำคัญ เช่น กิจกรรมสำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมและมัธยม โดยร่วมมือกับทางโรงเรียนจัดกิจกรรมให้ความรู้ตามฐานต่างๆ ภายในอุทยานฯ เป็นต้น

5.2 ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. การจัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์

ควรจัดสัมมนาหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ให้มากขึ้น เช่น การแข่งจักรยานแรลลี่ วิ่งมาราธอนแล้วมีรางวัลให้จะทำให้มีคนสนใจมากขึ้นและควรมีกิจกรรมที่สนุกสนานสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเด็กและนักเรียน/ นักศึกษาด้วยซึ่งอาจมีลักษณะคล้ายกิจกรรมที่

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติทำขึ้น ที่สำคัญทุกกิจกรรมต้องปลูกฝังและส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานเข้าไปด้วย มีการจัดงานที่มีการแสดงนาฏศิลป์ไทยบริเวณอุทยานฯ เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวชม ควรเปิดให้ชมและจัดแสดงในขณะที่กำลังทำการบูรณะหรือขุดค้นแหล่งโบราณสถานบ้าง และจัดให้มีจัดกิจกรรมค่ายพักแรมสำหรับเยาวชนและทัศนศึกษาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีการจัดฝึกอบรมประชาชนในท้องถิ่นให้มีความรู้เรื่องอุทยานประวัติศาสตร์

จัดทำโครงการต่างๆ ที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ภายในอุทยานประวัติศาสตร์ เช่นโครงการประกวดภาพถ่าย ภาพวาด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานฯ มีรูปภาพแสดงในเรื่องวิถีและการอนุรักษ์ว่าทำอย่างไร และควรเพิ่ม วิดีโอ แสดงเรื่องการอนุรักษ์ไปด้วย มีกิจกรรมให้โรงเรียนพานักเรียนมาช่วยกันดูแลและทำความสะอาดกันและเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาร่วมกันอนุรักษ์และทำความสะอาด

จัดให้มีกลุ่มสมาชิกของอุทยานฯ เพื่อส่งข่าวสารข้อมูลในการจัดแสดงนิทรรศการ ความเคลื่อนไหวของอุทยานประวัติศาสตร์ให้กลุ่มสมาชิกที่เป็นนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแล้วแจ้งความประสงค์ที่จะสมัครเป็นสมาชิกและมีกระจายข่าวกิจกรรมต่างๆ ที่จัดส่งผ่าน e-mail สำหรับกลุ่มที่มาสมัครเป็นสมาชิกใน Website ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ควรมีการจัดนิทรรศการหมุนเวียนขึ้น โดยหมุนเวียน ทุกๆ 3 เดือน แต่ถ้าเรื่องไหนเป็นเรื่องที่ประชาชนสนใจมากอาจจะอยู่ที่ 1 ปี แล้วแต่การสำรวจความพึงพอใจต่อการจัดงานครั้งนั้นๆ โดยให้เป็นเรื่องราวจัดแสดงสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจและประเพณีเฉพาะของจังหวัดกำแพงเพชร เช่น บ้านพระไอยการวิบูลย์ 5 ที่ตำบลนครชุม จัดแสดงแหล่งโบราณต่างๆ ภายในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และอาจจะสลับกับจัดตามวันสำคัญต่างๆ ของแต่ละช่วงเวลานั้น เช่น ปีเฉลิมฉลองครบรอบ 80 พรรษาในหลวงจะมีการจัดแสดงพระราชกรณียกิจต่างๆ เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน

ควรให้ข้าราชการหรือ ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมและรับรู้เรื่องการทำงานของอุทยานประวัติศาสตร์ ในส่วนของร้านค้า/ร้านอาหาร/ของที่ระลึกควรให้ภาคเอกชนมาประมูลเพื่อเข้ามาทำร้านค้าได้บางส่วนในพื้นที่ที่ทางอุทยานฯ จัดไว้ให้ ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นประกอบธุรกิจที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวของอุทยานฯ เช่นจัดทำที่พักอาศัยลักษณะ Homestay จะทำให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ควรมีการอบรมให้ความรู้ในการบูรณะต่างๆ แก่ชาวบ้านเพื่อให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบูรณะโบราณสถานเหล่านั้น เพราะปัจจุบันความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ยังจำกัดอยู่ในกลุ่มของเจ้าหน้าที่กรมศิลปเท่านั้น นอกจากนี้ ทางจังหวัดหรือ

ทางอุทยานฯ ควรจัดอบรมให้แก่คนในชุมชนบริเวณใกล้เคียงอุทยานฯ เกี่ยวกับวิธีการต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วย

ควรให้สิทธิพิเศษบางอย่างแก่นักท่องเที่ยวที่เป็นคนกำแพงเพชรที่เดินทางมาเที่ยวชมอุทยานฯ เช่น ให้ส่วนลด 50 เปอร์เซ็นต์หรือเข้าชมฟรี เพื่อเป็นการดึงดูดหรือกระตุ้นให้คนกำแพงเพชรมาเที่ยวและเรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ของจังหวัดกำแพงเพชรและของอุทยานประวัติศาสตร์แห่งนี้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาด้านขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เพื่อจะได้ทราบความสามารถในการรองรับของอุทยานประวัติศาสตร์ด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านพื้นที่กายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ เพื่อจะได้นำไปพัฒนาในด้านนั้นๆ ได้อย่างไม่มีผลกระทบ

2. ควรมีการศึกษาด้านศักยภาพของอุทยานประวัติศาสตร์โดยใช้ตัวชี้วัดประเมินออกมาจะได้ทราบว่าอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรยังขาดศักยภาพด้านใดมากที่สุด อาทิเช่น ศักยภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอุทยานฯ ศักยภาพในการเข้าถึงอุทยานฯ เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษาเรื่องการจัดการด้านพื้นที่ (Zoning) ให้ชัดเจนเพื่อประโยชน์ในการจัดสรรพื้นที่ของอุทยานฯ อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

5.3 ข้อจำกัดและอุปสรรคในการวิจัย

ในการเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยไม่ค่อยมีปัญหาและอุปสรรคในการวิจัยมากนัก เพราะกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญจากภาครัฐ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวทั้งโรงแรม ของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความเข้าใจ และเห็นความสำคัญถึงโบราณสถานภายในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และอยากที่จะมีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนาให้อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้